

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

Світлана Вовк

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Навчально-методичний посібник для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою „Політологія”
спеціальності 052 Політологія
денної та заочної форми навчання

Електронне мережеве видання

Полтава
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2023

**УДК 32.(075.8)
В-61**

Рецензенти:

Ляшенко Т. М.

– доктор політичних наук, провідний співробітник відділу відділу політичних інститутів та процесів Інституту політичних і етноціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса

Нужна Ю. С.

– кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Вовк С. О.

Вступ до спеціальності. [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою „Політологія” спеціальності 052 Політологія денної та заочної форми навчання / Світлана Вовк ; ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Електрон. текст. дані (1 файл). – Полтава : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2023. ;

Навчально-методичний посібник містить матеріали, що мають допомогти здобувачам спеціальності Політологія опанувати освітній компонент «Вступ до спеціальності».

Для здобувачів закладів вищої освіти всіх форм навчання, викладачів.

УДК 32.(075.8)

*Обговорено та схвалено кафедрою політології та правознавства
(протокол № 4 від 17 листопада 2023 р.)*

*Рекомендовано до друку вченою радою
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
(протокол № ___ від ___ грудня 2023 р.)*

© Вовк С.О., 2023

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”

Тема 1. Місце політичної науки серед галузей суспільного знання, її взаємозв'язок з іншими науками

Політична наука — це галузь знань, яка вивчає політику, політичні системи, владу, управління, політичні ідеології та інші аспекти суспільного життя, пов'язані з прийняттям рішень та розподілом ресурсів у суспільстві. Вона спрямована на аналіз політичних процесів, вивчення політичної поведінки, взаємодії між політичними акторами тощо.

Фактори, які вплинули на виникнення політичної науки, включають:

- 1. Філософські коріння.** Вже в античні часи філософи, такі як Платон і Аристотель, досліджували сутність політики та влади, залишаючи важливий слід для майбутніх досліджень у галузі політичної науки..
- 2. Історичні події та соціальні зміни.** Революції, війни, соціальні перетворення та інші історичні події спонукали дослідників до аналізу політичних процесів та їх впливу на суспільство.
- 3. Розвиток демократії та правової системи.** Зростання інтересу до демократії, прав людини та конституційного права створило потребу в систематичному вивченні політичних процесів та установ.

4. **Науковий метод.** Використання наукового методу в дослідженнях політики дозволило зробити аналіз більш об'єктивним та систематичним.
5. **Соціальні та економічні трансформації.** Зростання складності суспільства, глобалізація, економічні кризи та інші процеси стимулювали інтерес до вивчення та розуміння політичних систем.
6. **Розвиток технологій і зв'язку.** Поява масових засобів масової інформації та інтернету дозволила швидко збирати, аналізувати та поширювати політичну інформацію, що збільшило інтерес до політичних досліджень.

Ці фактори разом сприяли розвитку політичної науки як важливої галузі для розуміння та аналізу політичних явищ і процесів.

Політична наука відіграє ключову роль у суспільстві, забезпечуючи аналіз політичних явищ, процесів та систем, що визначають спосіб функціонування влади, управління та розподілу ресурсів у суспільстві. Ця галузь науки сприяє формуванню ефективних політичних рішень, розвитку демократії та правової держави, а також забезпечує розуміння політичних процесів та впливу політики на життя людей.

Порівнюючи політичну науку з іншими суспільними науками, можна відзначити, що соціологія та політологія часто взаємодіють, оскільки обидві галузі вивчають суспільні явища, але з різних поглядів: соціологія більш узагальнена, вивчаючи широкий спектр суспільних відносин, тоді як політологія фокусується на політичних аспектах цих явищ. Економіка, з свого боку, зосереджується на аналізі економічних процесів і ресурсів, хоча вона часто переплітається з політичною наукою у вивченні політичного впливу на економіку та навпаки. Право вивчає систему законів та їх застосування, але в політичній науці аналізуються політичні аспекти правових регуляцій та взаємодія між правовою системою та політичною сферою. Таким чином, політична наука унікальна у своєму підході до вивчення політичних процесів та систем, проте вона також взаємодіє з іншими суспільними науками для забезпечення більш глибокого розуміння суспільних явищ і відносин.

Політична наука відіграє значну роль у практичних застосуваннях, які охоплюють аналіз політичних процесів, прогнозування подій та розробку публічної політики. Ці застосування відображаються у широкому спектрі діяльності, включаючи виборчі кампанії, управління державними установами, консультування політичних лідерів та розвиток стратегій впливу на прийняття рішень.

Аналіз політичних процесів є ключовим аспектом практичного застосування політичної науки. Дослідження інституцій, політичних партій, виборчих систем та громадських рухів допомагає розуміти динаміку політичного життя, ідентифікувати тенденції та прогнозувати можливі наслідки різних політичних рішень. Прогнозування політичних подій є ще однією важливою областю застосування політичної науки. Використання аналітичних методів та даних дозволяє передбачити можливі сценарії розвитку політичних ситуацій, що є важливим для планування стратегій та прийняття ефективних рішень. У прийнятті рішень на рівні держави, політична наука забезпечує аналіз сучасних викликів і можливих шляхів реагування на них. Вона допомагає урядам зрозуміти глибинні причини проблем, вибирати оптимальні політичні стратегії та впроваджувати ефективні політичні програми для досягнення поставлених цілей.

На глобальному рівні політична наука служить основою для розробки міжнародних відносин та співпраці. Аналіз міжнародних конфліктів, дипломатичних відносин та міжнародного права допомагає розуміти складні динаміки міжнародного середовища та розробляти ефективні стратегії для забезпечення міжнародного миру та стабільності.

Питання для обговорення

1. Визначення політичної науки. Які фактори вплинули на виникнення політичної науки.

2. Роль політичної науки у суспільстві. Порівняння політичної науки з іншими суспільними науками (соціологія, економіка, право тощо).

3. Взаємозв'язок політичної науки з іншими науками (Роль міждисциплінарного підходу в політичній науці. Приклади спільних досліджень політичної науки з іншими науками (наприклад, політична економія), політична соціологія тощо).

4. Практичні застосування політичної науки (аналіз політичних процесів, прогнозування політичних подій, публічна політика тощо). Роль політичної науки у прийнятті рішень на рівні держави та на глобальному рівні.

Рекомендована література

Кармазіна М. Політична наука: предмет, структура, методологія. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/karmazina_politychna.pdf.

Михаліченко О. Суспільно-політичні науки: теорія, історія та методика навчання. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Mykhailychenko_Oleh/Suspilno-politychni_ta_humanitarni_nauky_teoriiia_istoriia_ta_metodyka_navchannia_Navchalnyi_posibnyk.pdf?PHPSESSID=vejjei61hk5gr5j4p_qit61iq25

Вступ до політології [Текст] / Ж. Бодуен ; пер. О. Марштупенко. - К. : Основи, 1995. - 174 с.

Вебер М. Покликання до політики. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs08.htm>.

Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами. URL: <https://litmisto.org.ua/?p=9517>.

Денисенко В. М., Матвієнків С. М., Штерн В. Ю. Політологія. Вступ до спеціальності. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - Львів: Астролябія, 2007. - 360 с. (обов'язково для прочитання матеріалів див. скан сторінок).

Тема 2. Методологія та основні категорії політичної науки.

Достовірність політологічного знання

Методологія є ключовим аспектом будь-якої наукової діяльності і полягає у вивченні методів, правил та принципів, за допомогою яких здійснюється науковий аналіз і дослідження. Вона визначає стратегії та підходи, якими керуються дослідники під час збору, аналізу та інтерпретації даних, з метою досягнення об'єктивності, точності та репрезентативності результатів.

Методологія політичної науки визначається комплексом методів, які використовуються для вивчення політичних явищ, процесів та систем. Вона об'єднує у собі різноманітні підходи,

включаючи аналітичні методи, емпіричні дослідження, історичний аналіз, моделювання, а також критичний та теоретичний аналіз. Методологія політичної науки спрямована на розуміння та пояснення політичних явищ у їхньому контексті, а також на розвиток теоретичних рамок та підходів до вивчення політики. Аналітичні методи, такі як логічний аналіз, раціональне моделювання та кількісні методи, використовуються для розбору складних політичних ситуацій, виявлення взаємозв'язків та патернів, а також для розвитку та тестування політичних гіпотез. Емпіричні дослідження базуються на зборі та аналізі фактичних даних, що дозволяє дослідникам перевіряти гіпотези, розуміти поведінку політичних акторів та визначати тенденції у політичному житті. Теоретичний аналіз спрямований на розробку та перегляд теорій політики, що дозволяє розуміти сутність політичних процесів та систем, формулювати концепції та моделі для їхнього пояснення та передбачення.

Методи політології включають широкий спектр підходів та інструментів, що використовуються для дослідження політичних явищ, процесів, та систем. Ці методи дозволяють аналізувати та розуміти політичні явища з різних перспектив, вивчати взаємозв'язки між політичними акторами, та розробляти теорії для пояснення політичних явищ. Для досягнення цих цілей

політологи використовують різноманітні методологічні підходи та методи дослідження.

Одним з основних методів політології є аналіз. Цей метод включає в себе розкриття структури та взаємодії політичних процесів, інститутів, та акторів шляхом систематичного збирання та оцінки даних. Аналіз дозволяє визначати тенденції, ідентифікувати фактори впливу, та формулювати гіпотези для подальшого дослідження.

Інший важливий метод політології - це кейс-студії. Цей підхід передбачає детальний аналіз окремих випадків чи подій для розуміння їхньої природи та впливу. Кейс-студії дозволяють політологам звертатися до конкретних прикладів для вивчення та уточнення теорій та гіпотез.

Методи опитування та опитування населення також широко використовуються в політології для дослідження політичних думок, переконань, та поведінки. Ці методи дозволяють зібрати кількісні дані про вибірці населення та аналізувати їх для вивчення політичних тенденцій та змін. Крім того, як метод дослідження використовується і квалітативний аналіз. Цей підхід зазвичай включає в себе глибоке вивчення текстів, документів, інтерв'ю та інших джерел для розкриття складних політичних процесів та відносин. Нарешті, компаративний аналіз відіграє важливу роль у політології. Цей метод дозволяє порівнювати

політичні системи, інститути, та явища в різних країнах або регіонах для виявлення загальних тенденцій та відмінностей. Компаративний аналіз допомагає політологам розуміти вплив контексту та історичних умов на політичні процеси та вибрати найбільш ефективні стратегії дії.

Понятійно-категоріальний апарат політичної науки є фундаментальною складовою галузі, що допомагає розуміти, аналізувати та описувати політичні явища, процеси та структури. Цей апарат включає в себе терміни, поняття та категорії, які використовуються для систематизації та узагальнення знань у сфері політики. Він допомагає стандартизувати та уніфікувати мову дослідників, що є важливим для спілкування та обміну інформацією в академічних та наукових колах.

Першим елементом понятійно-категоріального апарату є поняття політики, яке визначається як процес прийняття рішень та вирішення конфліктів в суспільстві, що стосуються розподілу ресурсів та влади. Це основне поняття політичної науки, навколо якого формується інші категорії та теорії.

Другий важливий елемент - це поняття влади. Влада розглядається як можливість впливати на прийняття рішень та контролювати дії інших членів суспільства. Це ключовий аспект політичної діяльності та аналізу, оскільки влада визначає структуру та функціонування політичних систем.

Третій елемент - це поняття інститутів. Інститути в політичній науці описуються як формальні та неформальні правила, процедури та практики, що визначають політичний порядок та діяльність владних структур. Вони є важливими для розуміння структурних особливостей політичних систем та динаміки їхнього розвитку.

Четвертим елементом є поняття політичної культури. Політична культура визначається як система цінностей, вірувань, традицій та норм, які визначають спосіб функціонування політичної системи та поведінку її учасників. Вона впливає на сприйняття та підтримку політичного порядку та інститутів.

Останнім, але не менш важливим елементом є поняття конфлікту. Конфлікт в політичній науці визначається як суперечливість інтересів та цілей між різними соціальними групами чи акторами, що може призводити до боротьби за владу та ресурси. Аналіз конфліктів допомагає розуміти динаміку політичних процесів та визначати можливі шляхи їх вирішення.

Достовірність політологічного знання відіграє критичну роль у розвитку та застосуванні політичної науки. Ця дисципліна, що вивчає політичні явища, процеси та системи, вимагає від науковців точності, об'єктивності та методологічної чіткості в роботі з даними та інформацією. Достовірність знання в політології базується на використанні наукових методів та

підходів, що дозволяють здійснювати об'єктивні аналізи політичних явищ.

Центральним аспектом в забезпеченні достовірності політологічного знання є використання емпіричних даних. Систематичне збирання, аналіз та інтерпретація фактичної інформації є основою для встановлення об'єктивних зв'язків між політичними явищами та розробки наукових теорій.

Достовірність політологічного знання також залежить від використання відповідних методів дослідження, які включають як кількісні, так і якісні підходи. Кількісні методи дозволяють отримати статистично значущі результати, в той час як якісні методи дозволяють глибше розуміти контекст та специфіку політичних явищ.

Крім того, ретельна перевірка джерел та врахування можливих перекручень інформації є необхідною складовою достовірності політологічного знання. Критичний підхід до джерел та їх авторів допомагає уникнути спотворень та забезпечити об'єктивність аналізу.

Нарешті, відкритість до обговорення, перевірки та перегляду наукових результатів також важлива для забезпечення достовірності політологічного знання. Колективне обговорення результатів досліджень та відкритість до конструктивної критики

сприяють підвищенню якості та достовірності наукового знання в політології.

Питання для обговорення

1. Поняття методології. Методологія політичної науки.
2. Методи політології.
3. Понятійно-категоріальний апарат політичної науки.
5. Достовірність політологічного знання.

Рекомендована література:

Корнієнко В. Політологія vs методологія. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29785/%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF%20VS%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Грищенко Я. До питання специфіки гуманітарного знання. URL: http://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/gryshchenko_do_pytanni_a_spetsyfiky.pdf.

Ковальчук М. Методологія політичної науки крізь призму методології суспільних наук Карла Поппера. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/20/28.pdf>.

Денисенко І. Категоріально-понятійний апарат сучасної політичної науки: проблеми експлікації та демаркації. Вісник

Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. № 6. 2010. С. 125 – 131. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kategorialno-ponyatiyniy-aparat-suchasnoyi-politichnoyi-nauki-problemi-eksplikatsiyi-ta-demarkatsiyi/viewer>.

Політична наука в Україні. 1991-2016: у 2 т. Т.1 Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І.Ф. Кураса – К.: Паралам. вид-во, 2016. – 656 с. Розділ1. Політика як наука.

Комаха Л. Рефлексія в логіці обґрунтування достовірного знання: від методі до аргументу. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/042c8429-2d0b-4a32-a09f-651acc46a648/content>.

Вебер М. «Об'єктивність» соціально-наукового пізнання. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs09.htm>.

Вебер М. Сенс «свободи від оцінок» у соціальних науках. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs10.htm>.

Денисенко В. М., Матвієнків С. М., Штерн В. Ю. Політологія. Вступ до спеціальності. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - Львів: Астролябія, 2007. - 360 с.

*Творчі завдання до теми
(обговорення на занятті)*

1. Напишіть есе на одну з тем: «Роль понять та категорій у

розвитку політичної науки» «Фактори, які впливають на достовірність політологічних досліджень: суб'єктивність, об'єктивність та ідеологія», «Методологічні аспекти достовірності в політологічних дослідженнях: проблеми та підходи», «Обмеження і проблеми, що пов'язані із забезпеченням об'єктивності в дослідженнях соціальних явищ».

2. Дайте відповідь на питання: Як поняття "об'єктивності" Макса Вебера може бути застосовано в сучасних соціальних науках та дослідженнях? Яким чином суб'єктивність дослідника впливає на об'єктивність соціально-наукового аналізу, за поглядами Вебера? Як можна балансувати між прагненням до «свободи від оцінок» та необхідністю зрозуміти індивідуальні перспективи та контексті у соціальних дослідженнях? Які можливі наслідки недотримання принципу "свободи від оцінок" у соціальних науках?

Тема 3. Політична наука і суспільне життя

Політична наука відіграє надзвичайно важливу роль у суспільстві, забезпечуючи розуміння, аналіз та прогнозування політичних процесів, які впливають на життя людей та функціонування суспільства в цілому. Ця галузь знань є ключовою для розвитку демократії, правової держави та ефективного управління.

Основною функцією політичної науки є аналіз політичних явищ і процесів. Вона досліджує структуру та функціонування політичних систем, взаємодію політичних акторів, та механізми прийняття політичних рішень. Додатково, політична наука здійснює прогнозування політичних подій і тенденцій. За допомогою методів аналізу та моделювання вона намагається передбачити можливі наслідки політичних дій та розвитку ситуацій.

Ще однією важливою функцією політичної науки є формування політичної культури суспільства. Вона надає громадянам знання про політичні процеси, права та обов'язки, що допомагає їм усвідомити важливість участі в політичному житті та прийняття обґрунтованих рішень. Політична наука також виконує функцію консультування політичних лідерів та урядів. Вона надає аналітичні звіти, рекомендації та стратегії для ухвалення ефективних політичних рішень та вирішення актуальних проблем.

Крім того, політична наука виконує важливу функцію освіти та навчання. Вона сприяє формуванню нового покоління політичних аналітиків, дослідників та керівників, які здатні адаптуватися до змін у політичному середовищі та розвивати сучасні підходи до аналізу політичних процесів.

Політична наука відіграє критичну роль у розвитку суспільства, забезпечуючи не лише розуміння, а й аналіз політичних процесів, інститутів та взаємодій. Ця галузь знань сприяє створенню карти політичного ландшафту, де виокремлюються основні аспекти влади, управління та впливу, що є важливим для формування ефективної політичної стратегії.

Незалежно від форми правління чи політичного режиму, політична наука надає інструменти для аналізу та оцінки політичних процесів, що допомагають суспільству розвивати стійкі та ефективні політичні системи. Її внесок полягає у розумінні різних моделей управління, їх ефективності та відповідності потребам суспільства. Політична наука також сприяє розвитку демократії та правової держави. Аналізуючи політичні інституції та процеси, вона допомагає виявляти недоліки в системі та розробляти рекомендації для покращення демократичних процесів, захисту прав та свобод громадян. Особливу важливість політична наука має у контексті глобалізації та міжнародних відносин. Вона допомагає розуміти складні міжнародні конфлікти, тенденції та взаємодії між країнами, сприяючи розвитку мирних та співробітницьких зв'язків між націями.

Крім того, політична наука є ключовою у формуванні політичної свідомості громадян та активної громадянської

позиції. Вона надає інструменти для критичного мислення та аналізу, стимулюючи громадян до участі у політичному житті та впливу на прийняття рішень. Нарешті, політична наука є основою для розвитку публічної політики. Аналізуючи соціальні проблеми та потреби суспільства, вона розробляє стратегії та програми для досягнення громадських цілей та покращення якості життя громадян.

Однією з основних задач політичної науки є аналіз механізмів отримання, використання та збереження влади. Це включає вивчення політичних інститутів, систем управління, політичних партій та організацій, які визначають процеси прийняття політичних рішень та розподіл владних ресурсів. Політична наука досліджує також різні форми влади, такі як авторитаризм, демократія, тоталітаризм тощо. Це дозволяє розуміти різноманітність політичних режимів та їхній вплив на суспільство, відображаючи важливість влади для функціонування політичних систем.

Політична наука також досліджує взаємозв'язок між владою та іншими аспектами суспільного життя, такими як економіка, соціологія та культура. Вона розкриває, як влада впливає на розподіл ресурсів, соціальні нерівності та ідентичність суспільства. Крім того, політична наука вивчає стратегії та тактики отримання та збереження влади, включаючи політичні

кампанії, дипломатію, лобіювання та інші форми політичної діяльності. Це дозволяє розуміти, як влада здійснюється та маніпулюється в різних політичних контекстах.

У цілому, політична наука допомагає розкрити сутність влади, її вплив на суспільство та інституції, а також визначити ефективні стратегії для її регулювання та контролю. Це робить політичну науку невід'ємною складовою для розуміння та функціонування сучасного суспільства.

Питання для обговорення

1. Роль політичної науки в суспільстві. Основні функції політичної науки.
2. Важливість політичної науки для розвитку суспільства.
3. Прикладний характер політичної науки: вплив на розвиток суспільства
4. Політична наука і влада.

Рекомендована література

Гураль Н. Сучасний розвиток політичної науки в Україні.
URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34844/1/213.pdf>.

Федорчук О Еволюція предмета політології: основні етапи розвитку. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-3/14.pdf>.

Політична наука в Україні: стан та перспективи. URL:
https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rudych_politychna-1.pdf.

Кармазіна М. Політична наукаб предмет, структура, методологія. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/karmazina_politychna.pdf.

Левенець Ю. Політична наука: параметри раціоналізму. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/levenets_politychna.pdf.

Горбатенко І. Професіоналізм у політиці: основні характеристики і напрями забезпечення в Українію URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34140/Gorbatenko.pdf?sequence=1>.

Кокун О. Психологія професійного становлення фахівця. Монографія. К.: ДП "Інформ.-аналіт. агенство", 2012. – 200 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/1651/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BD%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80_12.pdf.

Вебер М. Про внутрішнє покликання до науки. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs11.htm><http://litopys.org.ua/weber/wbs11.htm>.

Творчі завдання до теми

(обговорення на заняття)

1. Дайте відповідь на питання:

Як Вебер обговорював внутрішній поклик до соціальної діяльності серед інтелектуалів і вчених? Які чинники сприяли розвитку такого покликання, а також його обмеженню?

2. Напишіть есе на тему: «Політична наука і соціальний прогрес».

3. Заповніть таблиці, які демонструють демонструють важливість політичної науки для розвитку суспільства і як вона сприяє розумінню, аналізу та вирішенню різних аспектів політичних процесів і управління:

Значення політичної науки для суспільного розвитку

Аспекти розвитку суспільства	Значення політичної науки
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Внесок політичної науки в розвиток суспільства

Внесок політичної науки	Значення для суспільства
-------------------------	--------------------------

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Політична наука і розвиток суспільства: позитивні наслідки

Позитивні наслідки розвитку політичної науки	Значення для суспільства
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

4. Створіть схему, яка ілюструє взаємодію між владою і політичною наукою через процеси консультування, досліджень і обміну інформацією.

Тема 4: Професія політолог

Професіоналізація політологічної діяльності є ключовим аспектом розвитку сучасної політологічної науки та її

застосування в практичній сфері. Цей процес передбачає підвищення рівня кваліфікації та компетентності політологів, а також професійне стандартизування діяльності у цій галузі. Професіоналізація включає у себе розвиток академічних програм, створення професійних асоціацій та об'єднань, а також встановлення етичних норм та стандартів для політологів.

Напрями політологічної діяльності охоплюють широкий спектр областей досліджень та практичного застосування політологічних знань. Одним із найважливіших напрямів є дослідження політичних систем та інститутів, яке вивчає структуру та функціонування політичних систем різних країн, а також механізми їхнього взаємодії та еволюції.

Інший важливий напрям - аналіз політичних процесів та поведінки, що досліджує політичні вибори, громадське думку, політичні партії та громадські рухи. Цей напрям вивчає динаміку політичного життя та визначає фактори, що впливають на прийняття політичних рішень.

Також значний імпакт має напрям дослідження міжнародних відносин та глобальних проблем, що досліджує взаємодію між країнами, міжнародні конфлікти, економічні та екологічні проблеми. Цей напрям розкриває складні взаємозв'язки міжнародного середовища та визначає можливі шляхи їхнього вирішення. Крім того, політологічна діяльність

включає аналіз публічної політики та управління, що досліджує процеси прийняття та реалізації політичних рішень, а також ефективність управлінських стратегій.

Нарешті, одним з напрямів є вивчення політичної теорії та ідеологій, що досліджує ідеологічні концепції, їхні витoki та вплив на політичний процес. Цей напрям допомагає розуміти ідеологічні основи політичних систем та рухів.

Розвиток кар'єри для політологів охоплює різноманітні напрямки, які відображають широкий спектр можливостей для застосування їхніх знань та навичок у практичній діяльності. Один із таких напрямків - робота в урядових установах. Політологи можуть працювати на різних рівнях управління, починаючи від місцевих адміністрацій до центральних органів влади, де вони аналізують політичні процеси, розробляють політичні стратегії та ухвалюють рішення.

Ще одним напрямком є робота в неприбуткових організаціях, які займаються громадянським суспільством, правозахистом, розвитком громадянського суспільства тощо. Політологи можуть брати участь у розробці та реалізації проектів з реформ, сприяти змінам у законодавстві та роботі інститутів демократії.

Дослідницькі центри також надають значні можливості для кар'єрного розвитку політологів. У таких організаціях вони

можуть займатися проведенням досліджень, аналізом політичних процесів та участю в наукових проектах з різних аспектів політичної науки.

Крім того, політологи можуть вибрати кар'єру в політичному консалтингу, де вони надають консультаційні послуги політичним партіям, кандидатам у виборах, урядовим структурам та іншим політичним акторам. Вони допомагають у розробці стратегій, проведенні аналітичних досліджень, підготовці кампаній та комунікації з громадськістю.

Нарешті, політологи можуть обирати академічну кар'єру, працюючи в університетах та дослідницьких інститутах як викладачі та дослідники. Вони проводять курси з політичних наук, здійснюють наукові дослідження, публікують статті та книги, що сприяє поширенню та збагаченню знань в галузі політики.

Професійні обов'язки та функції політолога включають широкий спектр діяльності, спрямованої на вивчення, аналіз та розуміння політичних явищ та процесів у суспільстві. Однією з основних функцій політолога є проведення досліджень, які включають аналіз політичних систем, інститутів, процесів прийняття рішень та політичної поведінки. Політолог також займається аналізом політичних тенденцій та трендів, які впливають на сучасне суспільство. Ця функція допомагає

встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між політичними подіями та їхнім впливом на соціальний та економічний розвиток.

Додатково, політолог виконує роль аналітика, прогнозіста та консультанта. Він розробляє аналітичні звіти, прогнози та рекомендації для політичних лідерів, урядових органів, громадських організацій та бізнесу з метою ухвалення обґрунтованих політичних рішень. Політолог також виконує функцію викладача та освітянина, передаючи свої знання студентам та іншим зацікавленим особам. Він проводить лекції, семінари, тренінги та вебінари з політичних наук, допомагаючи іншим зрозуміти складні аспекти політичного життя.

Політолог також виконує функцію викладача та освітянина, передаючи свої знання студентам та іншим зацікавленим особам. Він проводить лекції, семінари, тренінги та вебінари з політичних наук, допомагаючи іншим зрозуміти складні аспекти політичного життя. Нарешті, політолог може брати участь у розробці та реалізації проєктів з розвитку демократії, правозахисту, громадянського суспільства тощо, сприяючи покращенню політичної системи та зміцненню демократичних інститутів.

Ключові навички, необхідні політологу, визначаються широким спектром вимог, пов'язаних з різними аспектами його професійної діяльності. Перш за все, політолог повинен мати

високу аналітичну здатність та критичне мислення. Це означає здатність розуміти складні політичні процеси, розкривати їх структуру та виявляти взаємозв'язки між різними факторами. Додатково, важливою навичкою є здатність до дослідницької роботи, яка включає в себе здатність до збору, аналізу та інтерпретації даних, використовуючи різноманітні методи дослідження та аналізу. Це дозволяє політологу розробляти обґрунтовані висновки та рекомендації на основі об'єктивних даних. Крім того, політолог повинен мати високу комунікаційну компетентність, яка включає в себе як письмові, так і усні навички. Він повинен бути здатний чітко та виразно висловлювати свої думки та ідеї, як у наукових публікаціях, так і в публічних виступах, дебатах та презентаціях.

Однією з ключових навичок політолога є вміння працювати в команді та взаємодіяти з різними людьми та групами інтересів. Здатність до співпраці та обміну ідеями є важливою для досягнення успіху в політологічній спільноті та в різних сферах його застосування. Додатково, важливою навичкою є здатність до креативного та інноваційного мислення, що дозволяє політологу знаходити нові підходи до вирішення складних політичних проблем та впроваджувати нові ідеї та концепції в практичну діяльність. Загалом, ключові навички політолога включають в себе аналітичні, дослідницькі, комунікаційні, командні,

креативні та інноваційні вміння, які дозволяють йому ефективно працювати в різних сферах професійної діяльності.

Можливості і перспективи професії політолога представляють широкий спектр можливостей як у науковій, так і в практичній сферах. Політолог може займати посади дослідника в наукових і дослідницьких установах, університетах, де він проводить наукові дослідження, аналізує політичні процеси та розвиває нові концепції та теорії. Крім того, політолог може працювати в урядових структурах, міжнародних організаціях та неприбуткових організаціях як аналітик, консультант, або експерт, надаючи аналітичну підтримку, розробляючи стратегії політики та допомагаючи в реалізації політичних проєктів.

Для політологічної професії також характерні широкі можливості участі у громадському житті та політичних процесах. Політолог може стати політиком, активістом громадських організацій, членом електоральних комісій, редактором політичних журналів або автором політичних колонок. З розвитком інформаційних технологій з'являються нові можливості для політологів у сфері аналізу та обробки даних, використання соціальних мереж для дослідження політичних процесів та взаємодії з громадськістю. Окрім того, політолог може використовувати свої знання та навички для навчання та освіти, працюючи в якості викладача, наукового співробітника в

університетах та вищих навчальних закладах, а також організатором політичних курсів та тренінгів.

Усі ці можливості демонструють різноманітність та перспективність професії політолога як в науковій, так і в практичній сферах, відкриваючи шлях для розвитку кар'єри та досягнення успіху в різних сферах діяльності.

Роль етики та етичних стандартів у політологічній практиці є надзвичайно важливою, оскільки ця галузь дослідження пов'язана з політичною владою та впливом на суспільство. Етичні норми визначають моральні принципи та стандарти поведінки, які визначаються професійними положеннями та загальноприйнятими цінностями.

Перш за все, етика в політологічній практиці вимагає здійснення досліджень та аналізу з високим рівнем об'єктивності та незалежності. Політолог повинен утримуватися від приховування фактів або спотворення результатів досліджень для досягнення певних політичних цілей.

Далі, етика вимагає захисту прав та інтересів досліджуваних осіб та груп. Політолог повинен дотримуватися принципу конфіденційності та поваги до особистої інформації, а також уникати будь-якої форми дискримінації. Крім того, політолог повинен визначати можливі конфлікти інтересів та уникати ситуацій, де його особисті переконання або інтереси можуть

вплинути на об'єктивність його досліджень або рекомендацій. Також важливою частиною етичних стандартів є чесність у взаємодії з громадськістю та іншими професійними колегами. Політолог повинен надавати правдиву та об'єктивну інформацію про свою роботу та дослідження, а також уникати маніпулювання фактами чи допущення подвійних стандартів.

Нарешті, етичні стандарти сприяють збереженню довіри до політологічної професії та зміцненню її авторитету в суспільстві. Дотримання етичних норм сприяє підвищенню рівня професійної майстерності та впевненості у власних діях політолога, що робить його важливим учасником політичної та наукової спільнот.

Можливості впливу політологів на політичні процеси визначаються їхнім професійним багажем знань, експертними дослідженнями та активною участю в громадському діалозі. Політологи, завдяки своєму розумінню політичних систем та процесів, мають можливість аналізувати складні ситуації, розробляти стратегії та рекомендації для політичних лідерів, урядових органів та інших зацікавлених сторін.

Політологи можуть впливати на політичні процеси через публікації наукових праць та експертних думок. Вони висвітлюють актуальні проблеми, аналізують можливі варіанти розв'язання та вносять нові ідеї до дискусійних процесів у суспільстві.

Також політологи можуть виступати як консультанти для політичних партій, кандидатів у виборах, громадських організацій та інших політичних акторів. Вони надають аналітичні звіти, рекомендації та стратегічні поради, що сприяють ухваленню обґрунтованих рішень та ефективному вирішенню політичних завдань. Політологи також можуть впливати на політичні процеси через участь у дослідницьких проектах та експертних комісіях. Їхні дослідження та рекомендації можуть бути використані для формулювання державної політики, законодавчих ініціатив та програм соціального розвитку.

Крім того, політологи можуть впливати на політичні процеси через публічні виступи, інтерв'ю та коментарі в мас-медіа. Вони можуть використовувати свої знання та досвід, щоб впливати на громадську думку, мобілізувати громадський актив та впливати на прийняття політичних рішень. У цілому, політологи мають різноманітні можливості впливу на політичні процеси, що базуються на їхній експертизі, дослідницьких здібностях та здатності до ефективної комунікації з різними зацікавленими сторонами.

Питання для обговорення

1. Професіоналізація політологічної діяльності. Напрями політологічної діяльності. Напрямки розвитку кар'єри для

політологів (урядові установи, неприбуткові організації, дослідницькі центри, політичні консалтинги).

2. Професійні обов'язки та функції політолога.
3. Ключові навички, які потрібні політологу.
4. Можливості і перспективи професії політолога.
5. Роль етики та етичних стандартів у політологічній практиці.
6. Можливості впливу політологів на політичні процеси.

Рекомендована література

Хорішко Л. Політичний консультант як суб'єкт політико-технологічної діяльності. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/horishko_politychnyi.pdf.

Озимлевська, О. О. Політичний консалтинг в Україні: специфіка, проблемні аспекти розвитку та інновації = Political consulting in Ukraine: specifics, problematic aspects of development and innovation : дипломна робота бакалавра / О. О. Озимлевська; наук. кер. М. О. Шабанов; ОНУ ім. І. І. Мечникова, Ф-т міжнар. відносин, політології та соціології, Каф. політології. – Одеса, 2020. – 60 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/30239>.

Свобода і відповідальність політолога. URL: <http://www.etica.in.ua/svoboda-ta-vidpovidal-nist-politologa/>.

Професія

політолог.

<https://profitworks.com.ua/professii/gosudarstvennaya-sluzhba/politolog>.

«Чоловіча сфера»: чи справді в Україні мало політологів.

URL: <https://thepage.ua/ua/politics/cholovicha-sfera-chi-spravdi-v-ukrayini-malo-politologin>.

*Творчі завдання до теми
(обговорення на занятті)*

1. Напишіть есе на тему: «Імітація та інновація: професіоналізм політолога у сучасному світі», «Етика та професіоналізм політолога: суперечності і взаємозв'язок», "Майстерність у світі технологій: сучасний вимір професіоналізму політолога".

2. Заповніть таблиці:

Головні аспекти ролі політолога як філософа державного життя

Аспект	Опис
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

Вплив політолога на державну політику

Сфера впливу	Можливий вплив/вносо
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

3. Доповнить таблиці:

Варіант 1: Таблиця зі складовими професійної етики

політолога

Складова етики	Опис
Об'єктивність	
Достовірність	
Конфіденційність	
Етичне лобіювання	
Суспільна відповідальність	

Варіант 2: Таблиця з етичними принципами політолога

Етичний принцип	Опис
Принцип правдивості	
Принцип конфіденційності	
Принцип суспільної доброчесності	
Принцип відсутності конфлікту інтересів	

Варіант 3: Таблиця з професійними зобов'язаннями політолога

Професійне зобов'язання	Опис
Зобов'язання чесності	
Зобов'язання об'єктивності	
Зобов'язання конфіденційності	

Професійне зобов'язання	Опис
Зобов'язання етичного лобіювання	
Зобов'язання суспільної відповідальності	

Глосарій

Автономія (грец. *autonomia* - незалежність) – форма самоуправління частини території унітарної, а іноді й федеративної держави, яка наділена самостійністю у вирішенні питань місцевого значення в межах, установлених центральною владою. Населення автономної одиниці часто користується ширшими правами, ніж населення адміністративно-територіальних одиниць

«Автономія — це форма організації державності, при якій держава для врахування національних, історичних, економічних, географічних, релігійних та інших особливостей населення окремих територіальних одиниць надає їм розширені права з питань місцевого управління або забезпечує політичні та культурні запити різних форм цих груп населення шляхом їх екстериторіальної самоорганізації».

Авторитаризм (франц. autoritarisme, від лат. au(c)toritas – влада, вплив) – тип політичного режиму, що характеризується обмеженням політичних прав і свобод народу, його участі в управлінні державою, зосередженням влади в одних руках. У політології розглядається як явище, протилежне демократії. Авторитар. устрій не настільки жорстко контролює сусп-во, як тоталітарний. Авторитарна влада, зазвичай, не втручається в приватне життя громадян і здатна допустити певну свободу в екон. відносинах, хоча й тут держава може свавільно змінювати «правила гри», роздавати пільги і встановлювати «винятки з правил».

Громадянин – людина певної країни. Ця приналежність є формально юридично оформленою. Як член певного соціуму громадянин має певні права та обов'язки, щодо цього соціуму і підпорядковується певним (прийнятим в громаді) нормам поведінки.

Авторитет (нім. Autorität, від. лат. auctoritas — влада, вплив) — у широкому значенні — загальновизнаний вплив, повага, значення, якими користується будь-яка особа, група осіб, установа або організація внаслідок своїх особистісних заслуг (розум, професіоналізм, знання, досвід, моральні чесноти тощо), соціального становища, матеріальної сили, історичних або інших умов (наприклад, А. батьків), що втілюється в здатності носія А.

скеровувати думки і настрої інших людей, не вдаючись до примусу. А. може бути науковим, діловим, моральним, релігійним тощо, а також статусним, зумовленим повагою до посади.

У політології — одна з форм здійснення влади (А. закону, соціальної норми, будь-якого правила, що означає визнання їх необхідності більшістю людей, на яких поширюється їхня дія). Вплив чи здатність лідера спонукати до виконання певних дій або обов'язків, що значною мірою зумовлюється соціальним статусом спеціальних органів і посадових осіб (А. посади як об'єктивна основа А. керівника), які приймають рішення і контролюють їх виконання, або ж добровільне прийняття індивідом впливу будь-якої особи, що ґрунтується на визнанні чеснот лідера.

Активність політична (від лат. *activus* — діяльний) — одна з форм суспільної активності, мислення й діяльності соціальних суб'єктів, які мають на меті впливати на прийняття політичних рішень, реалізацію потреб та інтересів. А. п. властива як для індивідів, що беруть участь у політиці, так і для мас; буває усвідомленою і стихійною. Кожна сучасна держава, здійснюючи свою політику, намагається заручитися підтримкою якомога більшої кількості громадян. Навіть диктаторські та тоталітарні режими, які насправді надзвичайно обмежують можливість

участі громадян у політичному житті, намагаються створити ілюзію А. п., примушуючи всіх брати участь у різноманітних політичних акціях. Демократичні держави вбачають у розвитку А. п. одну з основних умов здійснення своєї політики, досягнення й забезпечення політичної стабільності загалом.

Анархізм (від грецьк. *anarchia* - безвладдя) - політична ідеологія, що проголошує необхідність знищення держави й заміни будь-яких форм насильницької влади вільною та добровільною асоціацією громадян. Держава ототожнюється з насиллям і примусом, що несумісні з індивідуальною свободою як вищою особистою цінністю. Видатними теоретиками анархізму були П.Ж. Прудон, М.О. Ба-кунін, П.О. Кропоткін.

Аристократія (від грецьк. *aristos* — кращий і *kratos* — влада) — 1) форма державного правління, за якої вся повнота влади належить вищому прошарку привілейованого стану або найвищій родовій знаті у рабовласницькому і феодальному суспільствах; 2) частина соціальної структури суспільства, яка охоплює людей, що мають авторитет, вплив, владу і багатство; 3) люди, які мають певні риси поведінки й характеризуються стійкими високоморальними установками й цілями, виховані в суворо визначеному алгоритмі норм моралі й окреслених правил.

Асоціація (від пізньолат. *associatio* — з'єднання, зв'язок) — добровільне договірне об'єднання (союз, співдружність, спілка)

держав, організацій, підприємств, інших юридичних чи фізичних осіб для спільної політичної, господарської, наукової, культурної та іншої діяльності. Розрізняють такі типи А.: міждержавні (наприклад, АСЕАН — Асоціація держав Південно-Східної Азії); ділового співробітництва (А. юридичних осіб для організації спільної діяльності з підприємствами (фірмами) окремих зарубіжних країн або їх груп); фінансово-економічні (банків, експертів, брокерів, дилерів); торговців (посередників, біржовиків та ін.); господарські (договірні об'єднання підприємств, організацій для спільного здійснення виробничо-господарських функцій, організації спільних виробництв на основі об'єднання фінансових і матеріальних ресурсів); учених, діячів культури та ін. Як правило, А. існує за рахунок регулярних добровільних відрахувань (внесків) своїх членів. У межах делегованих повноважень А. може представляти спільні інтереси та інтереси кожного з її членів, створювати спільні підприємства і госпрозрахункові організації для надання учасникам різних послуг (транспортних, технологічних, комерційних, юридичних), можливості користуватися банківськими кредитами і здійснювати комерційні операції, укладати договори з іншими юридичними та фізичними особами.

Біхевіоризм (від англ. Behaviour — поведінка) — один із напрямів у політичній психології (новій «поведінковій» політичній науці). Його представники концентрують свою увагу на індивідуальних особливостях політичної поведінки, ігноруючи при цьому макросоціальні та мікросоціальні фактори, що її детермінують. На їхню думку, поведінка людини або групи зумовлюється не соціально-політичними інститутами, а системою психологічних «підкріплень» і, в кінцевому підсумку, — психо-логічними особливостями людського організму.

Бюрократія (фр. bureaucratie — панування канцелярії)— специфічне явище суспільного життя, ієрархічна система організації управління суспільством; форма відносин (політичних, економічних, соціальних, ідеологічних тощо), за якої центри виконавчої влади практично незалежні від більшості їх членів; вищий, привілейований прошарок (апарат) чиновників — адміністраторів у державі, наділених особливими функціями, які дають їм змогу стояти над інтересами народу.

Виховання політичне — систематичний цілеспрямований вплив на свідомість, волю і поведінку людей з метою сформувати їх політичну позицію, ідеали, цілі. Процес В. п. спрямований на формування суспільної і групової свідомості, самосвідомості окремої особистості. Здійснюється з метою підготовки громадянина до активного суспільного життя, формування

переконань та норм поведінки, які відповідають ідеям та інтересам, що панують у суспільстві або окремих верствах, а також виховання в нього дієвої позиції щодо окремих явищ політичного життя суспільства загалом. Мета, зміст і організація В. п. визначаються характером політичної системи суспільства і слугують інтересам її збереження і розвитку. Здійснюється, як правило, воно через поширення прийнятого в певній політичній системі типу політичної культури.

Влада - центральне, організаційне й регулятивно-контрольне начало політики; реальна здатність підкоряти волю людей, їхніх колективів, соціальних груп єдиній волі панівних осіб (груп).

Громадські організації та рухи - добровільні об'єднання громадян, які сприяють розвиткові їхньої політичної, соціальної, трудової активності й самодіяльності, задоволенню й захистові їхніх багатогранних інтересів і запитів, діють відповідно до завдань, цілей, закріплених у їхніх статутах.

Гуманізм (від лат. *humanus* — людський, людяний) — форма життєвої практики, система мислення людей, світоглядний принцип, які ґрунтуються на переконанні, що людина є найвищою суспільною цінністю, на впевненості в здатності людини до необмеженого розвитку і самореалізації всіх її сутнісних сил, здібностей і талантів. Ідея гуманізму — одна з центральних у людській культурі та історії цивілізації, змістовим

стрижнем якої визначено гуманність, що розуміється як людяність, людинолюбство, повага до людської гідності.

Демократія (від гр. demos — народ, kratos — влада) — у буквальному розумінні — влада народу, народовладдя. У найбільш уживаному значенні — форма політичного, державного устрою, яка впливає з визнання народу як джерела влади, його права брати участь у вирішенні спільних, державних справ, із визнання принципів свободи, рівності та інших прав громадян, передбачає запровадження правових та процедурних гарантій їх реалізації в усіх сферах життя суспільства. Д. — це конкретно-історичне втілення ідей рівності й справедливості в процедурах прийняття рішень відповідно до волі, позиції більшості з визнанням прав і потреб меншості. Це культура поважливого ставлення до закону й порядку. Д. — це заперечення монополізму на істину, визнання свободи й рівності громадян в обговоренні, вирішенні спільних проблем, права на існування багатьох різноманітних поглядів та уподобань, це розв'язання конфліктів на основі суспільного консенсусу та компромісу.

Держава - форма політичної організації суспільства, основне знаряддя політичної влади. Д. склалася в результаті закономірного розвитку в суспільстві, поділу праці, виникнення приватної власності й утворення антагоністичних класів. Д. має такі основні ознаки:

- 1) організація влади за певним територіальним принципом;
- 2) поділ населення за ознаками території проживання замість поділу за кровнородинними ознаками;
- 3) наявність публічної влади, здійснюваної особливим розрядом осіб, зайнятих виключно управлінням суспільства та охороною встановлених у ньому порядків (державні чиновники);
- 4) публічна влада не виражає інтересів усієї маси населення на відміну від безпосередньої, самодіяльної організації озброєного народу в державному стані суспільства;
- 5) право й можливість здійснювати внутрішню та зовнішню політику від імені всього суспільства;
- 6) претензія на захист загального інтересу;
- 7) монопольне право на примусовий вплив стосовно населення, наявність особливої системи органів, установ і знарядь примусу (армія, поліція, суд, тюрми), які здійснюють функції державної влади;
- 8) суверенна закономірність — право видавати закони й правила, обов'язкові для всього населення;
- 9) монопольне право на збирання податків для формування

загальнонаціонального бюджету, утримання державного апарату.

Дисидент (лат. *dissidens* - відступник) — людина, політичні погляди якої істотно розходяться з офіційно встановленими в країні, де вона живе; політичний інакодумець. Часто це призводить до гонінь, репресій і переслідувань його з боку влади.

Діяльність політична у широкому розумінні — це реалізація політичних суспільних відносин, взаємодія класів, націй, організацій, органів, інших соціальних спільнот, окремих осіб для здійснення певних політичних інтересів з приводу завоювання, використання й утримання влади. У вузькому розумінні власне П.Д. — це методи й засоби виконання владних функцій певними політичними силами, суспільними групами, а також засоби протидії їм, які не виходять за межі правової регламентації й відповідають вимогам конституції.

Зрілість політична — стан високого і прогресивного рівня розвитку влади, що дає їй змогу твердо, надійно і впевнено функціонувати, самореалізовуватися, впевнено керувати усім суспільством, долати труднощі і практично уникати помилок.

Іміджологія - наука, що вивчає проблеми формування й створення в суспільній свідомості образів суспільних інститутів (держави, політичних партій, організацій, установ) та окремих

політичних лідерів, виробляє сукупність прийомів, технологій і засобів формування в суспільній свідомості відповідних образів реальних суб'єктів політики.

Імідж політичний (від лат. *imago* — образ, вид) — образ суб'єкта політичної діяльності, який здійснює когнітивний та емоційно-психологічний вплив на інших політичних суб'єктів та громадян. Головний товар, що пропонується на політичному ринку. Становить комплекс символів, значущих для політичної свідомості. Уособлює в собі потреби індивідів. І. п. формується як організованими політичними силами (у тому числі державою, окремими органами державної влади, політичними партіями), так і окремими державними і політичними діячами.

Імперія (від лат. *Imperium* — влада, держава) — своєрідна форма державного устрою, яка характеризується багатонаціональним складом населення та жорстким централізмом управління територіями. І. має кілька вимірів: а) її можна розглядати як форму правління, на чолі якої стоїть одноосібний монарх — правитель; б) як країну, що має колоніальні володіння — території підлеглих держав, приєднаних здебільшого шляхом загарбницьких війн, підкупу або шахрайства.

Інституціоналізація — процес формалізації, впорядкування політичних явищ, рухів. Полягає в утворенні та розвитку

організованих установ, становленні певної структури політичних відносин, ієрархізації політичної влади. Один з найсуттєвіших елементів процесуальної підсистеми політичної системи.

Консерватизм (від лат. *conservare* — зберігати, охороняти) — виник як реакція феодально-аристократичної еліти на Французьку буржуазну революцію кінця XVIII ст. Прихильники консерватизму (до речі, цей термін уперше використав французький письменник Ф. Шатобріан) виступили за пріоритет наступності перед новаціями, визнання непорушності природного порядку, моральних принципів, що лежать в основі сім'ї, релігії і власності. Консерватизм виявляється у двох основних формах: як апологія традиційних феодальних цінностей і дворянських привілеїв і як ностальгія за втраченим соціальним статусом. В Україні ідеї консерватизму відстоював В. Липинський, який доводив необхідність саме монархічного ладу для України, обґрунтовував його правомірність.

Контрреволюція (фр. *contre-revolution*) — політичний процес, зворотний революції. З позицій соціальних сил, що відштовхнуті революцією, К. — поновлення, встановлення справедливості, а з позицій революціонерів — це регресивний, зворотний (назад) рух.

Концепція (лат. conceptio — [розуміння](#)) — система поглядів, те або інше розуміння явищ і процесів; єдиний, визначальний задум.

Концепція істотно відрізняється від теорії не тільки своєю незавершеністю, але й недостатньою верифікованістю. Очевидно, її можна вважати сурогатною формою [теорії](#). Головне призначення концепції полягає в інтеграції певного масиву знання, у прагненні використувувати його для пояснення, пошуку [закономірностей](#). Проходячи через горнило перевірки фактами, концепція уточнюється як за змістом, так і з погляду її пізнавальних меж. При цьому вона може й не витримати випробування практикою і бути знехтуваною. Особливо часто це відбувається на тих етапах розвитку [науки](#), коли потреба у поясненні об'єктів зумовлює виникнення безлічі концептуальних підходів, які інтегрують знання і дають більш-менш коректні пояснення¹

Лібералізм (від лат. liberalis — вільний) — політична ідеологія, яка базується на вимогах забезпечення свободи особистості, громадянських та політичних прав індивіда, дотримання принципів парламентаризму, вільного підприємництва та обмеження сфери діяльності держави.

Макіавеллізм (від прізвища Н. Макіавеллі) — 1) тип політичної діяльності, яка будується на принципі "мета

виправдовує засоби" й використовує для досягнення поставленої мети віроломність, нехтування законів моралі і права; 2) політичне узагальнення, яке уособлює безпринципність, готовність застосувати будь-які заходи і засоби задля реалізації наміченого.

Макіавеллі розумів політику як боротьбу за досягнення, здійснення та збереження влади. Відповідно влада повинна належати тим, хто зумів її захопити у процесі вільного змагання. У творі "Государ" Макіавеллі, звертаючись до Лоренцо Медичі, змалював в особі Чезаре Борджія правителя, який нехтував законами моралі та релігії під час боротьби за владу. Основним критерієм оцінки діяння владаря стала могутність держави, а її досягнення виправдовувало будь-які методи та засоби. Після виходу цього твору ім'я Макіавеллі стало загальним, а макіавеллізмом назвали політику, що характеризується відсутністю чесності та справедливості, спрямовану тільки на успіх. На думку Макіавеллі, встановлення величі держави було завданням не тільки її володарів, а й усіх громадян.

Націоналізм — ідейно-політичний і психологічний феномен, в основі якого розуміння нації як джерела і передумови свободи, добробуту людини та національної держави як гаранта самореалізації та самоствердження нації, гармонії і процвітання індивіда, нації і людства в цілому. Н., як правило, розглядається

у трьох основних значеннях: 1) почуття (колективне і/або особисте), форма вияву свідомості нації (або народу, що прагне до національного самоствердження), соціально-психологічний стан, в основі якого розуміння самотності нації; однозначна ідентифікація особою чи групою себе з цією нацією; 2) світогляд, доктрина, ідеологія як систематизоване уявлення про роль, місце і призначення нації у цивілізованому розвитку та геополітичному просторі, про збіг національного і політичного чинників у світовому розвитку, про національну державу як ідеальну, безальтернативну форму самовизначення та самореалізації нації; 3) політична програма і суспільно-політичний рух, в основі якого національне визволення, політична суверенізація, прагнення створити національну державу.

Нація (від лат. *patio* — рід, плем'я) — спільність людей незалежно від їхнього етнічного походження, об'єднаних політичними інтересами, усвідомленням своєї спільності на певній території (землі) з певною державною організацією (суверенітетом), єдиним громадянством, юридичними правами й обов'язками, культурою і традиціями.

Олігархія (грецьк. *oligarchia*, від *oligos* — нечисленний і *arche* — влада; влада небагатьох) — недемократичний різновид правління, що забезпечує панування вузького кола найбагатших осіб, а також владна еліта, яка репрезентує й очолює олігархічне

правління. Визначальною характеристикою О. є підпорядкування невеликій елітній групі всієї системи влади відповідно до інтересів цієї групи, особливо тих, що стосуються нагромадження багатств і привілеїв. О. як цілісне явище зародилася в стародавньому суспільстві. Чітко виражені ознаки О. мала також влада в середньовічних містах. У подальшому О. переважно трансформувалася у своїх різноманітних елементах і виявах, властивих, зокрема, тоталітарним та авторитарним політичним режимам ХХ ст. З огляду на це термін "О." почали широко вживати як синонім певної правлячої еліти, яка застосовує у своєму правлінні елементи О. як форми державного правління.

Охлократія (від грецьк. *ochos* — натовп, чернь і *kratos* — влада) — панування, влада натовпу або політичних сил, які орієнтуються на безсистемні, провокативні дії, гасла й вимоги неорганізованої маси народу. Явище О. досліджував у своїх працях Аристотель. У праці "Політика" він визначав О. як один з негативних проявів демократії, коли влада опиняється в руках демагогів, які потурають емоціям і пристрастям натовпу, або ж переходить до повсталого народу, який внаслідок своєї непередготовленості й неорганізованості виявляється неспроможним до керівництва державою. Саме поняття "О." запровадив давньогрецький історик Полібій. Згідно з його вченням, О. означає переродження демократії, царство натовпу,

що чинить насилля і беззаконня. Ж. Боден вважав О. причиною суспільних потрясінь і громадянських воєн. Про психологію натовпу в умовах О. і про тяжкі наслідки цієї форми правління писали Г. Тард і Г. Лебон. Розквіт "царства натовпу" вони прогнозували у зв'язку з реалізацією соціалістичної ідеї.

Політика (від гр. polis — місто, держава й politika — все, що пов'язане з містом, державою) — організаційна й регулятивно-контрольна сфера суспільства. П. — це об'єктивна реальність, що постає як теоретичне знання та форма діяльності. Матеріалізація П., приведення її в дію у пред-метній формі досягається створенням відповідних інструментів або засобів: політичних інститутів (виборності, призначень, представництв, органів, установ); інститутів влади-уряду, його апарату; в документах, політичних програмах, статутах, доповідях, промовах, розпорядженнях, інструкціях, наказах, декретах; у прилюдній, аудіовізуальній формі — пропаганді, гаслах, засобах масової інформації, в кінематографії, театрі, літературі, в наукових дослідженнях.

Політична боротьба — одна з форм [політичних відносин](#). Проявом політичної боротьби є зіткнення політичних інтересів різних суб'єктів політики, у зв'язку з прагненням кожної зі сторін досягти певної політичної мети.

Політична діяльність — у широкому розумінні — це реалізація політичних суспільних відносин, взаємодія класів, націй, організацій, органів, інших соціальних спільнот, окремих осіб для здійснення певних політичних інтересів з приводу завоювання, використання й утримання влади. У вузькому розумінні власне П.Д. — це методи й засоби виконання владних функцій певними політичними силами, суспільними групами, а також засоби протидії їм, які не виходять за межі правової регламентації й відповідають вимогам конституції.

Політична доктрина - система ідей, принципів, які визначають цілі, що можуть бути прийняті для реалізації державою, партією чи рухом.

Політична еволюція — процес поступових змін **політичної** сфери суспільства, змістом яких є ускладнення, диференціація, підвищення рівня організації (прогрес) або ж спрощення, зниження системної структури (регрес).

Політична ідеологія система концептуально оформлених політичних, правових, релігійних, філософських уявлень, поглядів та ідей на політичне життя, яка відбиває інтереси, світогляд, ідеали, умонастрої людей, класів, націй, суспільства, політичних партій, громадських рухів та інших суб'єктів політики.

Ідеологія створюється діяльністю теоретиків, політичних діячів, учених, які представляють інтереси того чи іншого класу або соціальної групи. Поживним ґрунтом для її формування є інтереси, уявлення про суспільно-політичне життя різних соціальних спільнот, хоча вони безпосередньо участі у процесі її формування не беруть.

У політичній ідеології прийнято виділяти **рівні**: теоретико-концептуальний, програмно-директивний і поведінковий.

Політична культура - сукупність соціально-психологічних настанов, зразків поведінки соціальних верств, громадян, які стосуються їх взаємодії з політичною владою.

Політична організація - — добровільне об'єднання громадян, створене на засадах спільної діяльності з метою реалізації політичних цілей.

Основна функція таких організацій — захист політичних інтересів певних соціальних груп чи суспільства в цілому. Поява та еволюція політичних організацій зумовлена процесами модернізації, становленням національних держав, розвитком громадянського суспільства. Політичні організації, як правило, мають фіксоване членство, певну структуру.

Діяльність регулюється відповідними нормативними актами. Для досягнення мети використовуються різноманітні засоби політичної діяльності (агітаційно-пропагандистські, інформаційно-комунікаційні, ідеологічні, організаційні, психологічні тощо).

Політична організація:

- одна з форм реалізації влади;
- індикатор демократизації політичного життя і політичної системи;
- показник рівня політичної культури;
- джерело вдосконалення політичної освіти та політичного управління.

Політична партія - організована група людей, які мають спільні політичні погляди й інтереси, ідеологію, програму і беруть участь у боротьбі за утримання або зміну політичної влади.

Політична революція - - це докорінна, повне перетворення структури влади в суспільстві, радикальна зміна його політичної системи, що відкриває можливість значних соціального економічних перетворенні. **Революція** - це вид політичних перетворень, широко поширений в історії, тому виявити деякі найважливіші її характеристики представляється можливим і необхідним, При цьому ясно, що ці загальні риси не виключають,

а припускають наявність безлічі специфічних якостей у кожного виду перетворень такого роду.

Політична свобода, яка в найпоширенішому вигляді проявляється у виборності органів політично-владного управління. Принцип політичної свободи в демократичному суспільстві зумовлює можливість кожного громадянина через представницькі інституції впливати на артикуляцію, прийняття, виконання та реалізацію політично-управлінських рішень. Політична свобода є необхідною умовою демократії, але вона не є самодостатньою, оскільки немає реального вибору там, де слабо виражена участь в політичному житті, де виборчі кампанії перетворюються на бізнес, в якому домінують фінансово забезпечені люди, де соціальна нерівність настільки велика, що існує лише низький рівень усвідомлення громадянського стану. «Народний уряд лише тоді є демократичним, коли на вільних виборах громадяни підтверджують своїми голосами довіру своїм керманичам.

Політична система - упорядкована сукупність державних, політичних, громадських організацій та інститутів, політичних і правових норм, завдяки яким здійснюється політична влада в суспільстві.

Політична трансформація — історичний процес змін, що постає як єдність декількох складових: трансформація політичної

системи суспільства; трансформація «політичної людини» (особа, еліта, колектив, організація); трансформація політичної культури суспільства і особи (ідеї, норми, рівень політичних відносин).

Політична участь це вплив громадян на функціонування політичної системи, формування політичних інститутів і вироблення політичних рішень.

До найбільш розповсюджених видів політичної участі можна віднести:

- дії по делегуванню політичних повноважень (електоральна поведінка);
- активістську діяльність, яка спрямована на підтримку кандидатів і партій у виборчих компаніях;
- професійну політичну діяльність як публічних політиків, так і осіб, що фахово забезпечують реалізацію політико-державних функцій;
- відвідування мітингів, політичних зборів та участь в демонстраціях;
- участь в діяльності партій, політичних рухів і груп інтересів.

Політичне життя - це сукупність духовних, чуттєвих, емоційних і практичних предметних форм політичного буття людини і суспільства, що характеризує їх відношення до політики

і участь у ній. Поняття політичне життя аналогічне поняттям суспільного, економічного, культурного, духовного, матеріального, релігійного життя та іншим його видам. Поняття політичне життя використовується для загальної оцінки політичної і соціальної обстановки конкретних епох, країн, суспільств, діяльності і політичної поведінки класів, соціальних верств, груп, окремої людини. Характеристика ж самого політичного життя дозволяє оцінювати умови, в яких воно існує, і його визначальні соціальні, політичні, економічні і культурно-історичні фактори: тип держави, політичний лад суспільства, його політичну організацію і культуру, структуру влади, форми спілкування і багато іншого. Звичайно ж, з'являються загальні уявлення про політичне життя тієї або іншої епохи, країни, регіону, нації, класу та інші (наприклад, про політичне життя сучасної Англії, Нью-Йорка, Західної Європи або Південно-Східної Азії, арабських країн Близького Сходу, України, Росії, Білорусі, країн Прибалтики та ін.)

Політичний конфлікт - різновид соціальних конфліктів. Під останніми розуміється зіткнення протилежних поглядів, збігання інтересів і дій окремих людей та їхніх спільностей — професійних і соціальних груп, класів, етносів, конфесійних та інших організацій і груп, держав, блоків їх, регіонів та ін.

Політичний процес - це сукупність інституалізованих і неінституалізованих дій суб'єктів політики, які здійснюють формування та реалізацію загальною колективною владою волі суспільства. Західні політологи підкреслюють, що політичний процес є орієнтаційним поняттям, яке забезпечує діалог людей і культур, але не визначає його кінцевого результату.

ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ. Політичний процес є одним із суспільних процесів і відрізняється від правового, економічного, ідеологічного, духовно-культурного своїми **якісними характеристиками:**

по-перше, він є визначенням конкретного, з кінцевим результатом процесу певного масштабу (наприклад, формування певної партії, проведення виборів і т.ін.);

по-друге, відображає реальну взаємодію суб'єктів політики;

по-третє, показує як індивіди, соціальні групи та інститути влади з усіма своїми стереотипами, цілями і забобонами взаємодіють один з одним та з державою, реалізуючи при цьому свої специфічні соціальні ролі та функції.

Джерелом розвитку політичних процесів виступають суперечності всередині політичної системи. Існує три групи таких суперечностей і всі, хто бере участь у політичному процесі, обов'язково повинні це враховувати:

по-перше, протиріччя частини (певного класу, політичної партії) і цілого (народ в цілому);

по-друге, протиріччя всередині частини (поділ суспільства на класи, соціальні групи має умовний характер і суперечності зберігаються завжди);

по-третє, протиріччя частини по відношенню до свого авангарду (політична партія, яка повинна виражати інтереси певної частини народу не дотримується своєї програми, що відриває маси від верхівки партії).

Політичний режим - це спосіб функціонування політичної системи суспільства, визначальний характер політичного життя в країні, система прийомів, методів, способів здійснення політичної (включаючи державну) влади в суспільстві.

Різновидів політичних режимів незліченна множина. Але в політичних дослідженнях звичайно виділяють основні типи політичних режимів: **тоталітарний, авторитарний і демократичний.**

Політичні вибори - передбачена конституцією та законами форма прямого народовладдя, за якою шляхом голосування формуються представницькі органи державної влади та місцевого управління (самоврядування).

Політичні відносини - заємодія суб'єктів політики і влади, де відбувається їх об'єднання або роз'єднання, передача ідей, поглядів, обмін ресурсами (впливом, інформацією, знаннями та ін.), передача вольових устремлінь від одного суб'єкта (активного) до другого (пасивного). Політичні відносини - початковий, вихідний момент суспільних відносин. Спілкування особисто-індивідуальне відрізняється від дистанційного усною і, за допомогою документів, письмовою формою. В процесі спілкування встановлюються, здійснюються контакти між різними суб'єктами політики, від окремих людей до держави, всередині суспільства і його частин (малих груп, в суспільствах лідерів, між супротивниками, організаціями та ін.), в різних ситуаціях - спонтанних (у натовпі, між людьми, на мітингу), організованих (в ділових відносинах, у трудовій політичній діяльності), між лідерами і масами (на зборах, маніфестаціях та ін.), а також у зовнішньополітичній діяльності (міжнародне спілкування).

Політологічні категорії — загальне філософське поняття, яке відображає універсальні властивості і відношення об'єктивної дійсності, загальні закономірності розвитку всіх матеріальних, природних і духовних явищ. По відношенню до **категорій** в сучасній науці і у філософії сформувалися кілька підходів.

Принцип федералізму - система основних ознак і принципів певної форми державного устрою, сукупність структур, норм і методів державного управління, які встановлюють взаємодію центру і суб'єктів і забезпечують раціональне і ефективне функціонування держави в інтересах як федерації в цілому, так і її суб'єктів.

Соціалізм (нім. Sozialismus, фр. socialisme, від лат. socialis — суспільний) — вчення, теорія та суспільно-політична практика, які утверджують ідеал суспільного устрою, що ґрунтується на загальнонародній власності в різноманітних формах, відсутності експлуатації, справедливому розподілі матеріальних благ і духовних цінностей залежно від затраченої праці, на основі соціально забезпеченої свободи особистості. С. — багатовимірне поняття, яке в науці має досить різноманітні тлумачення. Основними є два підходи: з точки зору марксизму і з погляду соціал-демократії. Марксистський підхід виходить з того, що С. являє собою першу, нижчу, ще незрілу фазу, ступінь комунізму як суспільно-економічної формації, що приходить безпосередньо на зміну капіталістичному способу виробництва після завершення революційного перехідного періоду, який характеризується ліквідацією приватної власності й експлуататорських класів, а також утвердженням суспільної власності на всі засоби виробництва, провідної ролі робітничого

класу в рамках соціально-політичної й ідейної єдності суспільства. С. властиве втілення принципу "від кожного — за здібностями, кожному — за працею"; забезпечення на цій основі соціалістичної справедливості, умов для всебічного і гармонійного розвитку особистості.

Теорія політична - 1) історія політичної думки (діяльність з дослідження праць класичних мислителів, відомих фахівців, що досліджували і досліджують різноманітні аспекти феномену політики, політичного життя тощо); 2) тлумачення понять (демократія, свобода, справедливість тощо); 3) формальне моделювання (конструювання формальних моделей політичних процесів); 4) теоретична політологія (більш теоретичний аспект звичайної політології). До 70-х років ХХ ст. вираз "теоретична політологія" був категоріальним терміном, що стосувався канонічних класичних текстів від Платона до Маркса і широкого кола тогочасних досліджень у таких галузях, як філософія, політологія та історія. Тобто П. т. спочатку (США) була розділом політології. Наприкінці 90-х років у США, пізніше — в Європі політологія виокремилася в самостійну суспільну науку, а П. т. свого часу також почала формуватися як певною мірою окрема наукова дисципліна, хоча і до сьогодні чіткого розподілу тут не існує. Тоталітаризм (від латин. *totalis* - цільний, повний) -

політичний режим, при якому держава намагається здійснювати повний контроль за всіма сторонами суспільного життя.

Питання для контрольної роботи

1. Визначення політичної науки.
2. Які фактори вплинули на виникнення політичної науки.
2. Роль політичної науки у суспільстві. Порівняння політичної науки з іншими суспільними науками (соціологія, економіка, право тощо).
3. Взаємозв'язок політичної науки з іншими науками (Роль міждисциплінарного підходу в політичній науці).
4. Приклади спільних досліджень політичної науки з іншими науками (наприклад, політична економія), політична соціологія тощо).
5. Практичні застосування політичної науки (аналіз політичних процесів, прогнозування політичних подій, публічна політика тощо).
6. Роль політичної науки у прийнятті рішень на рівні держави та на глобальному рівні.
7. Поняття методології. Методологія політичної науки.
8. Методи політології.
9. Понятійно-категоріальний апарат політичної науки.
10. Достовірність політологічного знання.

11. Роль політичної науки в суспільстві. Основні функції політичної науки.

12. Важливість політичної науки для розвитку суспільства.

13. Прикладний характер політичної науки: вплив на розвиток суспільства

14. Політична наука і влада.

15. Професіоналізація політологічної діяльності. Напрями політологічної діяльності.

16. Напрямки розвитку кар'єри для політологів (урядові установи, неприбуткові організації, дослідницькі центри, політичні консалтинги).

17. Професійні обов'язки та функції політолога.

18. Ключові навички, які потрібні політологу.

19. Можливості і перспективи професії політолога.

20. Роль етики та етичних стандартів у політологічній практиці.

21. Можливості впливу політологів на політичні процеси.